

Weronika Pawłowicz

"Over de Liefhabberij voor boeken", Rimmer van der Meulen, Lejda 1986 : [recenzja]

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 4/4, 149-152

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WERONIKA PAWŁOWICZ
Biblioteka Śląska w Katowicach

Rimmer van der Meulen: *Over de Liefhabberij voor boeken*. – Lejda : A.W. Sijthof, 1986. – 347 s., 18 k. : il ; 2°

Książki o książce, jej historii i zdobnictwie, dla miłośników „czarnej sztuki” są zawsze interesujące. Nie tylko ze względu na zawarte w nich cenne informacje, ale również z uwagi na stronę ilustracyjną. Przyciągają one wzrok czytelnika fotografiami, tablicami, rysunkami, ozdobnikami zaczerpniętymi z dawnych druków, które pozwalają dostrzec piękno starej książki.

Do takich właśnie dzieł należy holenderska publikacja *Over de Liefhabberij voor boeken* Rimmera van der Meulen, wydana w Lejdzie przez A.W. Sijthofa w 1896 roku [Meulen, 1896]. Liczy ona 347 stron tekstu oraz 18 kart tablic ilustracji. Van der Meulen był bibliotekarzem w Rotterdamie, bibliografem, autorem opracowań bibliograficznych i katalogów, a także dzieł o prasie, księgarstwie i wydawnictwach [Meulen – 1883, 1885, 1891, 1892, 1897]. Egzemplarz omawianej niezwykle interesującej jego pracy o książce i bibliofilstwie znajduje się w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Pochodzi on z kolekcji doktora Bolesława Olszewicza, a w roku 1935 został zakupiony przez Śląską Bibliotekę Publiczną.

Doktor B. Olszewicz urodził się w Warszawie w 1893 roku. Był historykiem geografii i kartografii, publikował liczne prace naukowe z tego zakresu. Studiował w Paryżu, rozprawę doktorską i habilitacyjną obronił w Poznaniu. Pracował naukowo oraz jako wykładowca w Warszawie, Poznaniu, a także w Katowicach, w Instytucie Śląskim, zaś po wojnie w Krakowie i we Wrocławiu. Prowadził prace badawcze w bibliotekach i archiwach Europy – w Paryżu, Kopenhadze, także w Moskwie i Piotrogradzie (dzisiejszy Petersburg). Zmarł we Wrocławiu w 1972 roku [Rzepa, 1979, s. 5-7; Haupa, 1986, s. 158-159].

Olszewicz był też bibliotekarzem – organizował dział kartograficzny w Centralnej Bibliotece Wojskowej, w Bibliotece Narodowej opracowywał zbiory kartograficzne. W warszawskiej Bibliotece Uniwersyteckiej pracował jako kustosz, a od września 1938 roku pełnił funkcję jej dyrektora. Należał również do założycieli Związku Bibliotekarzy Polskich. W Warszawie zgromadził własny, bogaty księgozbiór, który niestety uległ zniszczeniu w czasie Powstania Warszawskiego.

Zbiory jego były na pewno imponujące. Książka o książce znajdująca się w Bibliotece Śląskiej opatrzona jest ekslibrisem Olszewicza. Odzwierciedla on zainteresowania naukowe właściciela: przedstawia mapę Ziemi wpisaną w kompas oraz cyrkiel do mierzenia odległości. Na dole zapisany został numer książki w zbiorach – 5549, poprawiony następnie na 5547. Taki sam numer naniesiony jest również na sąsiedniej stronie wyklejki. Co ciekawe, pod ekslibrisem Olszewicza znajduje się znak własnościowy poprzedniego posiadacza.

Wspomniana książka o książce zwraca uwagę już swoją okładką nawiązującą do historii – wykonana jest z grubej, twardej tektury, a okleina imituje drewno. Stąd wydaje się, że oprawa jest drewniana. Na okładzinie górnej wytłoczono złożony tytuł oraz czarny ozdobnik ukazujący stare księgi.

Na wyklejki wykorzystano papier o złotym kolorze, z delikatnym wzorem koronkowym wytłoczonym brązową farbą. W centrum kart umieszczony jest znak wydawnictwa. Na wewnętrznej stronie okładki jest również naklejka księgarza G. C. Vissera w Hadze, przy Veenestraat 42. Tam zapewne książka została zakupiona, prawdopodobnie przez pierwotnego właściciela, którego ekslibris jest zakryty przez księgoznak Olszewicza.

Książka podzielona jest na siedem rozdziałów poświęconych książce, jej historii i zdobnictwu oraz bibliofilstwu w kilku krajach Europy. Całość jest bogato zdobiona. Ilustracje zamieszczone zostały w tekście oraz na tablicach.

Na pierwszej tablicy przedrukowano obraz Giovanni Paolo Bediniego (1844-1924) przedstawiający bibliofilów. Starsi państwo z zainteresowaniem oglądają mapy i globus, za nimi leżą rozłożone atlasy, na półce stoją pięknie oprawione tomy. To swoiste wprowadzenie w atmosferę kolekcjonerstwa książek, grafiki i kartografii.

W rozdziałach poświęconych dziejom książki zwracają uwagę przedrukowane ilustracje z druków piętnastowiecznych: *Ars moriendi*, modlitewnika *Canticum*, różnych edycji tańca śmierci. Umieszczono też fragmenty z najstarszych druków wydanych przez Gutenberga w Moguncji: listu papieskiego (1454) oraz faksymile karty *Biblii 42-wierszowej* (1455). Następne ilustracje prezentują typografię Fusta i Schöffera – karta z *Psalterium* z 1457 roku oraz kolofon *Biblii* wydrukowanej w 1462 roku. Na dalszych stronach omówione zostały pokrótce najważniejsze oficyny europejskie: Aldusa Manutiusa, Luc-Antonio Giunty, Elzevierów, Roberta Etienna, Krzysztofa Plantina, Williama Caxtona, Willema Janszoona Blaeu, Waesberghe'a, rodu Van der Aa i wielu innych. Wzbogaceniem są portrety niektórych z typografów, wizerunki ich sygnetów drukarskich i przykłady stron z druków. Ukazano też między innymi kolofon inkunabułu niderlandzkiego, wydanego w Delft w 1483 roku przez Jakoba Jakobszoona van der Meer.

Przybliżono też rozwój ilustracji książkowej, reprezentowanej przez drzeworyty Michela Wolgemutha, Hansa Holbeina, Albrechta Dürera, a także artystów włoskich i francuskich. Ukazane są zmiany w liternictwie, ukształtowaniu strony tytułowej, zamieszczono też przykładowe winietki i ramki. Niewątpliwą ozdobą są inicjały, które rozpoczynają poszczególne rozdziały, nawiązujące do treści, na przykład rozdział o bibliofilstwie francuskim otwiera inicjał z postacią Napoleona.

Ukazano również pracę ludzi związanych z książką: giserów, drukarzy, introligatorów, papierników. Jest również fragment omawiający oprawy książkowe. Przedstawione zostały przykłady różnych typów zdobnictwa opraw, a także cyzelowanych i barwionych obcięć oraz superekslibrisów.

Interesujące są tablice kolorowe, które stanowią nie tylko szczególną ozdobę tego dzieła, ale dają też możliwość zapoznania się z nowszymi technikami zdobnictwa książki: światłodrukiem, chromolitografią, autotypią, fotografawiurą, technikami druku map.

Kolejne rozdziały poświęcone zostały różnym aspektom bibliofilstwa we Francji, Anglii, Niderlandach i Niemczech. Krótko omówiono dzieje książki w tych państwach, najważniejsze z działających tam oficyn, ich sygnety, zdobnictwo, najcenniejsze druki. Przedstawiono najważniejszych kolekcjonerów, przedrukowano ich ekslibrisy i superekslibrisy.

Dzieło zamyka indeks rzeczowy i errata – obejmująca pięć [!] pomyłek. Na końcu załączono 80 stron reklam: drukarni, wydawnictw, introligatorni, fabryk maszyn drukarskich, fabryk i składów papieru, z których wiele zawiera fotografie budynków i pomieszczeń. Nie zapomniano też i o książkach: propagowane są tu publikacje różnych wydawnictw holenderskich i niemieckich, encyklopedie, atlasy, książki kucharskie, podręczniki, publikacje dla młodzieży, albumy, przewodniki. Do zakupu zachęcają przedruki ilustracji zaczerpnięte z prezentowanych dzieł.

Na pewno nie jest to jedyna z bogato ilustrowanych publikacji propagujących książkę i wiedzę o niej. W tym przypadku niewątpliwie barierę stanowi język tekstu, jednak bogactwo ilustracji pozwala czytelnikowi zapoznać się z dziejami drukarstwa i edytorstwa. Do podobnych opracowań można na pewno zaliczyć Karla Falkensteina *Geschichte der Buchdruckerkunst*, wydaną w Lipsku z okazji czterystulecia drukarstwa [Falkenstein, 1840].

Bibliografia

Falkenstein K. (1840), *Geschichte der Buchdruckerkunst in ihrer Entstehung und Ausbildung [...]. Ein Denkmal zur vierten Säcular-Feier der Erfindung der Typographie*. Leipzig.

Haupa J. (1986), *Olszewicz Bolesław Henryk, W: Słownik pracowników książki polskiej. Suplement*. Pod red. I. Treichel. Warszawa, s. 158-159.

Meulen R. van der (1891), *Een veertigjarige uitgeversloopbaan : A.W. Sijthoff te Leiden, 1851 - 1 Januari - 1891*. Amsterdam.

Meulen R. van der (1892), *Het boek in onze dagen*. Leiden.

Meulen R. van der (1896), *Over de Liefhebberij voor boeken. Voornamelijk met Her oog op Het boek vóór onze dagen [...]* Met ruim 200 in der tekst gedrukte afbeeldingen, *Benevent 18 tusschengevoegde kunstbijlagen*. Leiden.

Meulen R. van der [1883], *Boekhandel en bibliographie. Theorie en praktijk*

geschetst in een reks aaneesluitende opstellen. Leiden.

Meulen R. van der [1885], *De courant*. Leiden.

Meulen R. van der [1897], *De boekenwereld : theorie en praktijk van den Boekhandel, benevens het meest wetenswaardige van de daaraan verwante vakken*. Leiden.

Rzepa Z. (1979), *Olszewicz Bolesław Henryk (1893-1972)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXIV. Wrocław [i in.], s. 5-7.